

Η εκκλησιολογική προσέγγιση της ιστορικότητας ως ερμηνευτικό ζητούμενο στη διηγηματογραφία του Παπαδιαμάντη (Χρήστος Πάτσης, Φιλολόγος - Θεολόγος)

[/ Πεμπτουσία](#)

Η αλληλεπίδραση του αναγνώστη με το γραπτό κείμενο θεωρείται δεδομένη, εντάσσεται στην ερμηνευτική διαδικασία και ουσιαστικά αφορά την εργώδη προσπάθεια, ώστε να έρθει στο φως η εσώτατη λειτουργία του κειμένου και η βαθύτερη σχέση του με τον κόσμο [2]. Η θεολογική σκέψη έδειξε από νωρίς - σχολή Αλεξάνδρειας, Αντιόχειας- την εξέχουσα θέση που κατέχει το ερμηνευτικό ζήτημα[3] . Στην περίπτωση του Παπαδιαμάντη η ερμηνεία αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον, εξαιτίας του χριστιανικού υπόβαθρου του συγγραφέα.

Είναι γνωστό ότι η ερμηνεία των έργων του Παπαδιαμάντη τον κατέταξε στην ηθογραφία με κύριο χαρακτηριστικό την αποτύπωση της ζωής στην ύπαιθρο, τη

συμπερίληψη των ηθών και εθίμων του χωριού, δοσμένα μέσα από απλούς λαϊκούς χαρακτήρες, περί τα τέλη του 19ου αιώνα [4]. Η συσχέτιση, επίσης, της γραφής του με το νατουραλισμό και ρεαλισμό διαπιστώνεται εξ αρχής και στο σχετικό διήγημα, όταν περιγράφεται, χωρίς εξωραϊσμούς, η εξωτερική πραγματικότητα (τοπία, αντικείμενα, χώροι), καθώς η περιγραφική αποτίμηση της συμπεριφοράς των προσώπων με υπερβολική λεπτομέρεια (Κουμπής, Κουμπίνα, Λελούδα, Παπάς, Ναύαρχος, Γραμματικός κ.λπ.) [5]. Η ιστορικότητα των χαρακτήρων ενός κόσμου πραγματικού, είναι το κυρίαρχο μοτίβο στον Παπαδιαμάντη. Τα πρόσωπα τα συναντά στον κοινοτικό κύκλο του νησιού ή στον κύκλο των περιφρονημένων της πρωτεύουσας, δεν είναι φανταστικά ή επινοημένα, αλλά πρόσωπα του καιρού του [6].

Εξάπαντος στον Παπαδιαμάντη η ιστορικότητα των ηρώων του τροφοδοτείται σε μεγάλο βαθμό από τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις. Έμπλεος, ο ίδιος, θερμής χριστιανικής πίστης προσδίδει στα πρόσωπα των διηγημάτων του την προοπτική να οδεύσουν εντός ενός ιστορικού χρόνου, ο οποίος δεν ανακυκλώνεται, αλλά προχωρά προς το τέλος. Ακόμη και ιδέες, όπως η ελευθερία και η ανάληψη ευθύνης στη δράση των ανθρώπων, μαζί με το τραγικό στοιχείο, εντάσσονται σε μία, φαινομενικά, εγκόσμια, αλλά ουσιαστικά θεολογική διάσταση του Σταυρού και της Ανάστασης [7]. Αυτή η θεολογική προσέγγιση της ιστορίας και της

ιστορικότητας των χαρακτήρων δεν είναι άμοιρη του τρόπου, που αντιλαμβάνεται τη ζωή ο Παπαδιαμάντης (συζυγική πίστη, έγκυρος θρησκευτικός γάμος, στηλίτευση της υποκρισίας, λατρευτικά έθιμα κ.λπ.). Η σχετικοποίηση των ανθρώπινων καταστάσεων, η ρεαλιστική απόδοση των τραγικών στοιχείων, καθώς και η τελείωση του ήθους είναι εμφανώς ορατά στη λογοτεχνική του πένα, πλην όμως, εκ Θεού νοηματοδοτούνται. Επομένως, η ανθρωπολογική θεώρηση στον Παπαδιαμάντη συμπεριλαμβάνει μεν την ιστορικότητα του δρώντος προσώπου, ταυτόχρονα, όμως, υπακούει στη θεοκεντρική θεώρηση, καθόσον υπέρτατη αξία έχει η έννοια της αυτοθυσίας στο πρότυπο της θυσίας του Θεανθρώπου Χριστού [8].

Από την άλλη πλευρά οι χαρακτήρες των ηρώων του Παπαδιαμάντη ζουν εδώ στη γη, κινούνται ανάμεσα στα ανθρώπινα πάθη και τις λαϊκές δοξασίες, ρισκάρουν τη ζωή τους, αναμετρώνμενοι με τη μοίρα. Οι λαϊκοί χαρακτήρες είναι τόσο έντονοι, δοσμένοι από μία καθημερινότητα, ώστε αποτυπώνουν ολοκάθαρα την αγωνία μπροστά στο άγνωστο, την κοινωνική βία, την αδικία ενός συστήματος άστοργου, τον πόνο και τη θλίψη ενώπιον των αναπόφευκτων κακών. Ιδιαίτερα στους χαρακτήρες που εκπροσωπούν τους φτωχούς και κατατρεγμένους της ζωής, ο συγγραφέας διαβλέπει την έντονη υποκρισία και τον ηθικισμό της κοινωνίας, μη διστάζοντας να συμπεριλάβει εκεί, ακόμη και τον ανώτερο κλήρο της Εκκλησίας (..διά να τρώη,..ο Δεσπότης..). Σε αρκετές, μάλιστα, περιπτώσεις ο συγγραφέας προοικονομεί την τραγική κατάληξη της υπόθεσης, όταν τα πρόσωπα συχνά μέσα σε ένα ειδυλλιακό τοπίο οδηγούνται προς την πτώση και τον αφανισμό [9].

Ο διάλογος λογοτεχνίας και θεολογικής προσέγγισης των γεγονότων ή των προσώπων αποδεικνύεται ιδιαίτερα σημαντικός, από την άποψη ότι ο Σκιαθίτης συγγραφέας διατρέχει σχεδόν το σύνολο του έργου του πάνω δε ένα δοξαστικό μοτίβο της χριστιανικής Παράδοσης. Ορθά επισημαίνει η Σπ. Αθανασοπούλου-Κυπρίου, ερμηνεύοντας τον Ζήσιμο Λορεντζάτο, ότι ο λογοτέχνης επιδιώκει μέσω της δικής του αφήγησης και τέχνης να υπηρετήσει μία μεταφυσική δομή (η Σεραϊνώ, ως αγία ψυχή), ώστε ο αναγνώστης να εισέλθει στη βαθύτερη ουσία των πραγμάτων, φθάνοντας, ενίοτε, έως την αναζήτηση της Θείας πραγματικότητας [10]. Επιπρόσθετα το έργο ενός λογοτέχνη εξαρτάται άμεσα από το κοσμοείδωλο που τον περιβάλλει, τις ηθικές προ-κείμενες, τις ιδεολογικές και αυτοβιογραφικές προβολές του. Επιθυμώντας να δείξει τη σχέση λογοτεχνίας και Θεολογίας μέσω αυτού του ιδιότυπου διαλόγου ο Ηρ. Ψάλτης σημειώνει ότι βασικές θεολογικές έννοιες με βαρύ ηθικό φορτίο, όπως αμαρτία, λύτρωση, εξομολόγηση εξυφαίνονται όχι μόνο στα διηγήματα του Παπαδιαμάντη, αλλά και του Βιζυηνού, του Ροΐδη και άλλων πεζογράφων του τέλους του 19ου αιώνα. Κατ' αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνει η λογοτεχνία, να τοποθετείται ευδιάκριτα ενώπιον των κοινωνικών διεργασιών,

των ηθικών διλημμάτων και των αναζητήσεων του αναγνώστη [11].

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

1. Μ. Δημητρακόπουλου, *Ο Η.-Gadamer και το Ερμηνευτικό Φαινόμενο* (Αθήνα: Πολιτεία 2001)336.
2. Σ.Αγουρίδη, *Ερμηνευτική των Ιερών Κειμένων*, (Αθήνα: Εκδόσεις ΟΕΔΒ Εγχειρίδιο για τους Σπουδαστές 1984)302.
3. Π. Βουτουρή, *Ως εις καθρέπτην ... Προτάσεις και υποθέσεις για την ελληνική πεζογραφία του 19ου αιώνα*, (Αθήνα: Νεφέλη, Αθήνα 1995) 259.
5. Αλ. Παπαδιαμάντης, «Ο Γάμος του Καραχμέτη», στο διαδ. τόπο: <http://paradiamantis.net/Διηγήματα>
6. Σ. Γουνελά, «Η Ορθοδοξία ως Πολιτισμικό επίτευγμα και τα προβλήματα του σύγχρονου κόσμου», στο τομ. Α΄, *Η Ορθοδοξία ως Πολιτισμικό επίτευγμα* (Πάτρα: ΕΑΠ, 2002) 180.
7. Σ. Γουνελά, «Η Ορθοδοξία ως Πολιτισμικό επίτευγμα και τα προβλήματα του σύγχρονου κόσμου», ό. π., 175
8. Γ. Φαρίνου-Μαλαματάρη, *Αφηγηματικές τεχνικές στον Παπαδιαμάντη 1887-1910*, (Αθήνα: Κέρδος 1987) 223.
9. Σ. Γουνελά, «Η Ορθοδοξία ως Πολιτισμικό επίτευγμα και τα προβλήματα του σύγχρονου κόσμου», ό. π., 177
10. Σπ. Αθανασοπούλο-Κυπρίου, «Η Ορθοδοξία ως πολιτισμικό επίτευγμα και τα προβλήματα του σύγχρονου ανθρώπου», *Ορθοδοξία και [Μετα-]νεωτερικότητα*, στο τομ. Γ΄ (Πάτρα: ΕΑΠ 2008) 101.
11. Ηρ. Ψάλτη, «Ο διάλογος της Θεολογίας με τη Λογοτεχνία» στο διαδ. τόπο: <https://www.pemptousia.gr/2015/10/o-dialogos-tis-theologias-me-ti-logotechnia/> (ημ.ανάκτησης 28.12.17).